

Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie v Lesoparku Chrasť a pútnické miesto na Hostýne

František Bruna

Lesopark Chrasť je známe miesto pre prechádzky v okolí Žiliny, ktoré po úprave s výstavbou detských ihrísk a cyklotrás získalo na atraktivite. Pri vstupe do Lesoparku je pekná kaplnka Sedembolestnej Panny Márie. Možno ste si všimli, že kaplnka má zaujímavo zdobenú architektúru a vo vnútri mramorovú sochu Piety. Čo na malú kaplnku nie je bežné. Kaplnka bola v roku 1991 rekonštruovaná a patrí pod farnosť Žilina Vlčince. Všeobecne známe informácie sú uvedené v popisoch pamiatok Žiliny [1].

Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie v Lesoparku Chrasť

*Žilinskí veriaci sa dožadovali postavenia kaplnky v Chrašti, v ktorej by bolo možné slúžiť sväte omše. V roku 1928 po zbierke milodarov medzi veriacimi, požiadal vtedajší farár **Tomáš Ružička, arch. Františka Bednárika** o projekt jednoduchej kaplnky, ktorý projektant vyhotovil 1. júla 1928. Stavbu schválil r.1929 Biskupský úrad v Nitre a stavebné povolenie vydal Okresný úrad v Žiline. Kaplnka bola dokončená v roku 1930. Kaplnku postavili z milodarov a zasvätili ju Sedembolestnej Panne Márii. Mramorovú sochu Panny Márie s Kristovým telom po zložení z kríža vyhotovil v r. 1930 sochár **František Jeništa** z Bystřice pod Hostýnem. Sochu za 7 000 Kč do kaplnky darovala vdova **pani Chládecká**. Celkové náklady na stavbu boli 100 000 Kč. Keramické mozaiky pri vstupe do kaplnky vyhotovil akademický maliar **Jano Köhler**, vľavo sv. Františka Xaverského a vpravo sv. Tomáša apoštola. Kaplnka bola venovaná aj obetiam 1. svetovej vojny. [1] [2]*

Porovnanie architektúry

Čo má táto kaplnka v Žiline spoločného s mestečkom na Morave Bystřici pod Hostýnem, alebo s pútnickým miestom Hostýn, ktorý leží na rovnomennom vrchu vo výške 735 m. n. m. nad týmto mestečkom (<https://www.hostyn.cz/>)?

V Žilinskom Večerníku bol dňa 28.12.2019 uverejnený článok „**Kaplnka v Lesoparku Chrasť je dielom významných autorov. V minulosti slúžila aj na sobáše**“ [2]. Možno, že v článku uvedené informácie zostali zatiaľ bez povšimnutia. To by bola ale škoda, pretože článok dokladá, že architektúra kaplnky v Lesoparku bola inšpirovaná dielom známeho slovenského architekta **Dušana Jurkoviča** (*1868, Turá Lúka – †1947 Bratislava). Určite poznáte niektoré jeho diela, najznámejšie je Mohyla Milana Rastislava Štefánika na Bradle. Stanicu lanovky z Tatranskej Lomnice na Lomnický štít v rokoch 1936

-37 projektoval tiež Dušan Jurkovič [3]. Dolná budova stanice lanovky od Dušana Jurkoviča v Tatranskej Lomnici, po vybudovaní novej lanovky, je ale už mimo prevádzky. Zoznam jeho diela je rozsiahly, napr. kúpeľné domy v kúpeľoch Luhačovice, Spolkový dom v Skalici, alebo súbor drevených turistických stavieb na Radhošti. Na Radhošti v roku 2014 vyhorela veľmi krásna stavba, chata Libušíň, ktorá bola v roku 2020 po rekonštrukcii znovu otvorená.

Chata Libušíň na Radhošti v roku 2013, architekt Dušan Jurkovič

Architekt Dušan Jurkovič veľa cestoval a inšpiroval sa drevenými stavbami najmä na Moravskom Valašsku a západnom Slovensku. Využíval v svojich stavbách drevené prvky a tvoril v geometrickom secesnom štýle, ktorý spojil s ľudovými motívmi. Navrhol aj krížovú cestu na pútnickom mieste Hostýn [4], [5].

Piate zastavenie krížovej cesty na Hostýne, autor Dušan Jurkovič

Křížová cesta od Dušana Jurkoviča na Hostýne

Nielen v architektúre sa dielami významných autorov inšpirujú jeho nasledovníci ale aj nezmámi umelci. V obci Bílá, na severnej Morave, blízko slovenských hraníc je malá kaplnka sv. Cyrila a Metoda asi tiež inšpirovaná drevenými stavbami Dušana Jurkoviča

Kaplnka sv. Cyrila a Metoda v obci Bílá

Na podobu architektúry kaplnky Sedembolestnej Panny Márie v Lesoparku v Žiline s křížovou cestou na Hostýne upozornil článok v Žilinskom Večerníku v roku 2019[2]. Keď sa porovnajú fotografie obidvoch stavieb, tak koncepcia architektúry je naozaj veľmi podobná.

Kaplnka v Lesoparku a Dvanáste zastavenie krížovej cesty na Hostýne od D. Jurkoviča na Hostýne

Z čoho sa dá usudzovať, že je na stavbe kaplnky Sedembolestnej Panny Márie v Lesoparku Chrást vplyv architektúry krížovej cesty na pútnickom mieste Hostýn:

- vizuálna podoba kaplnky a niektorých zastavení krížovej cesty,
- kaplnku v Žiline projektoval v roku 1928 architekt Ing. František Eduard Bednárík (1902 Bystřice pod Hostýnem – 1960 Žilina) [1],
- keramické mozaiky na krížovej ceste na Hostýne (okrem zastavenia č. XIII a XIV) realizovala firma RAKO podľa návrhu významného moravského maliara Jano Köhlera (1873 Brno – 1941 pochovaný v Strážovicih), ale aj v kaplnke v Lesoparku Chrást,
- autorom mramorovej sochy Piety v kaplnke z Lesoparku Chrást je sochár František Jeništa z Bystřice pod Hostýnem.

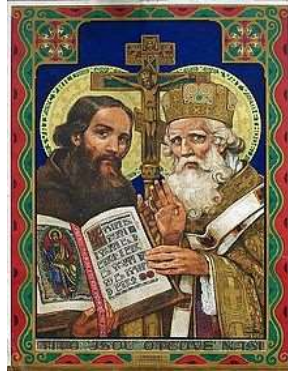
Niekoľko mien a čo sa za nimi skrýva?

Architekt Ing. **František Eduard Bednárík** (1902 – 1960) pochádzal z Bystřice pod Hostýnem a jeho otec, ako murársky majster sa zúčastnil výstavby krížovej cesty v pútnickom mieste Hostýn [2], ktorá je dielom slovenského architekta Dušana Jurkoviča. Keď sa porovná architektúra stavby kaplnky a krížovej cesty (fotografia), tak to vedie k úvahe, kde sa architekt F. E. Bednárík inšpiroval pri tvorbe projektu kaplnky. Architekt F. E. Bednárík má veľa realizovaných stavieb najmä v Žiline [16], okrem iného je tento architekt aj autorom projektu napríklad Letného kúpaliska Laura a hotela v Rajeckých Tepliciach (1942, 1944). Je spoluautorom hvezdárne na Skalnatom Plese (1940, 1943) aj dnešnej budovy Mestského divadla v Žiline (1940) [7].

Jano Köhler (1873 – 1941) je významný moravský maliar, žiak maliarov Františka Ženíška a Maxa Pirnera. Za svoju štyridsaťročnú samostatnú výtvarnú kariéru vyzdobil 70 sakrálnych a 55 svetských stavieb. Jeho dielo je ale ďaleko širšie, má celkom 2 500 prác medzi ktorými nájdeme olejomaľby, ilustráciu, grafiku, kresbu aj návrhy liturgických predmetov. Je autorom mozaiky krížovej cesty na Hostýne aj mozaiky dvoch svätcov v priechlí kaplnky a asi aj vitráží v oknách kaplnky v Lesoparku. Maliar pôsobil najmä na Morave. Je aj autorom, mimo iných diel, fresky sv. Cyrila a Metoda na Jurkovičom dome v Luhačovicích a pre kostol sv. Cyrila a Metoda v Olomouci - Hejčine navrhol pre hlavný oltár mozaiku o rozmeroch 8,70×7,20 m a maľované okná [6]. Po roku 1948 neboli publikované o tomto maliarovi žiadne informácie. Jeho tvorba nezodpovedala ideológii nového režimu. Dokonca „Encyklopedie českého výtvarného umění“, ktorú vydala v roku 1975 Academia Praha (600 strán) ho vôbec neuvádza. V publikácii „ABC kulturních památek“, ktorú v roku 1985 vydalo nakladateľstvo Panoráma v Prahe je maliar Jano Köhler uvedený len ako autor sgrafít na zámku v Prostějove a fresky v kostole sv. Sarkandra v Olomouci. Pútnické mesto na Hostýne je

uvedené len ako keltské oppidum a o krížovej ceste od Dušana Jurkoviča s keramickými mozaikami od J. Köhlera, včítane baziliky, nie je ani zmienka. Podľa tejto knihy známe pútnické miesto neexistovalo, aj keď sa tam stále konali púte. Až po roku 1990 boli publikované články, monografie a aj sa uskutočnili výstavy diel J. Köhlera [10].

Možno, ani neviete, že poznáte od J. Köhlera litografiu sv. Cyrila a Metoda z roku 1912, ktorá sa v roku 1935 dostala na československé známky, okrem toho bola tiež vydaná ako pohľadnica. Litografie majú rozmer 77x60 cm a predávali sa pri aukciách v Prahe v rokoch 2018 - 21 od 2 500 Kč do 4 100 Kč. Za túto litografiu bol autor aj ocenený pápežom [18].

Litografie sv. Cyrila a Metoda, autor Jano Köhler

Známky z roku 1935 podľa litografie sv. Cyrila a Metoda od Jana Köhlera

Jano Köhlera si navrhol keramickú mozaiku na náhrobok svojho hrobu (Strážovce u Kyjova)

Keramické mozaiky na krížovej ceste na Hostýne, ale aj v kaplnke v Lesoparku Chrást vyrobila firma **RAKO**, ktorá mala výrobný podnik aj v Rakovníku. Firma existuje už viac ako 140 rokov, aj keď v súčasnej dobe patrí rakúskej firme [8]. Firma RAKO sa podieľala aj na výrobe replík obkladačiek z roku 1929 pri obnove významnej vily Tugendhat v Brne po roku 1995, ktorá je zapísaná na listinu svetového dedičstva UNESCO.

Sochár **František Jeništa** (1877 Vysoké Mýto – 1952 Bystřice pod Hostýnem) je autorom mramorovej sochy Piety v kaplnke, čo dokladá aj vytesaná signatúra na zadnej strane sochy. Sochár František Jeništa mal firmu sochársku a kamenickú v Bystřici pod Hostýnem. Jednalo sa o miestneho sochára, ktorý je autorom krížov a sôch Panny Márie Hostýnskej po dedinách v okolí Bystřice po Hostýnem [9]. K najčastejším zákazkám Františka Jeništy patrili sochy svätých a pomníky, po 1. sv. vojne predovšetkým pomníky padlých, ale aj kamenické práce na cintorínoch. Firma pôsobila až do roku 1948 už pod vedením jeho syna Jaroslava.

Socha Piety z mramoru v kaplnke, autor František Jeništa, dar vdovy paní Chládecké, rok 1930

Polychrómovaná socha Panny Márie Hostýnskej u obce Nahošovice (okres Přerov), autor F. Jeništa, rok 1912 [9]

Ďalšie meno, ktoré sa vyskytuje v popise kaplnky je „farár **Tomáš Ružička**“. Kto to bol?

Mons. Tomáš Ružička * 11. december 1877, Gbely - † 21. jún 1947, Žilina, katolícky kňaz, sociálny a kultúrny pracovník, politik Dobrodinec Saleziánskeho rádu v Žiline. Dva roky zastával úrad žilinského starostu (1927-1929). Už ako kaplán vyvíjal aktivity na zlepšenie sociálneho postavenia slovenského obyvateľstva. Zaslúžil sa o hospodársky rozvoj mesta Žiliny. Založil bytové družstvo, ktoré vybudovalo v Žiline 24 domov (tzv. Ružičkova kolónia, ktorú pripomína už len názov ulice T. Ružičku na Hlinách III a IV) a 20 rodinných domov pre chudobných občanov. Počas druhej svetovej vojny pomáhal rasovo prenasledovaným. Náboženskými úvahami a článkami z oblasti ovocinárstva, osvetu a hospodárstva prispieval do katolíckej tlače [11]. Okrem toho v rokoch 1927 – 1929, teda v dobe zahájenia stavby kaplnky, bol vo funkcii starostu mesta Žiliny. Mons. Tomáš Ružička bol aj iniciátorom stavby kaplnky v Lesoparku a možno aj preto jedna mozaika na kaplnke zobrazuje sv. Tomáša apoštola. V roku 2017, pri príležitosti 80. výročia založenia saleziánskeho domu v Žiline, 140. výročia narodenia a 70. výročia smrti žilinského starostu mons. Tomáša Ružičku, bol na kostole sv. Jána Bosca v Žiline, odhalený jeho reliéf [12].

Reliéf Mons. Tomáša Ružičku na kostole sv. Jána Bosca v Žiline [12].

Kaplnka v Lesoparku bola postavená z milodarov. Mramorovú sochu Piety do kaplnky darovala vdova **pani Chládecká**. Tento dar bol vo výške 7000 Kč. Výšku tohto daru, treba oceniť v kontexte doby. Pred krízou v roku 1929 bol mesačný plat robotníka 510 - 590 Kč a úradníkov od 840 - 1550 Kč. Výšku daru môžeme porovnať s cenou automobilu Aero o objeme motora 500 cm³, tiež ľudovo nazývaný Aero Cililing, leteckej firmy Aero Vodochody, ktorý bol vyrábaný v rokoch 1929 až 1932 a jeho najnižšia cena bola 16 600 Kč [13].

Keramické mozaiky, koho zobrazujú?

Keramické mozaiky pri vstupe do kaplnky vyhotovil akademický maliar Jano Köhler. Kto je na mozaike vľavo sa údaje o kaplnke líšia. Väčšinou je uvedené, že vľavo je mozaika sv. Františka Xaverského a vpravo sv. Tomáša apoštola [14]. Iný popis kaplnky uvádza, že vľavo je pravdepodobne postava biskupa sv. Augustína [15].

Na priečelí kaplnky, na mozaike vľavo je na stolíku pod krížom biskupská mitra (vyznačené na nasledujúcej fotografii červenou elipsou) a postava drží knihu. Sv. František Xaverský a ani sv. František z Assisi neboli biskupmi. Biskupom bol svätý František Saleský, ktorý pri zobrazení má atribúty kríž, srdce, písacie potreby s listom, ale je tiež niekedy zobrazovaný s knihou. Svätý Augustín má na obrazoch najčastejšie chlapca s mušľou, ale aj orla, knihu, srdce a berlu. Obidvaja sú aj patrónmi kníhtlačiarov. Na knihe je **nápis FILOTHEA** (zelený obdĺžnik na fotografii). Svätý František Saleský napísal spis Filotea alebo Návod na nábožný život [17]. Svätý Don Bosco si ho vzal ako

patróna svojho hnutia, ktoré práve podľa Františka Saleského pomenoval Saleziáni. Mons. Tomáš Ružička, ako objednávateľ stavby, mal určite vplyv na výzdobu kaplnky a bol veľký podporovateľ Saleziánskeho rádu v Žiline [12]. Z uvedených faktov vyplýva, že na mozaike vľavo je skutočne svätý František, ale nie Xaverský, ale **Saleský**.

Apoštol svätý Tomáš má atribúty ako je kopija, meč alebo staveľský uholník, preto je aj patrónom stavbárov, tesárov, ale aj zememeračov. Postava na mozaike vpravo má v ruke kopiju, takže to dokladá, že na mozaike vpravo je zobrazený apoštol sv. Tomáš.

Svätý František Saleský

Detail mozaiky s nápisom FILOTHEA

Svätý Tomáš

Keramické mozaiky majú v rohoch označenie autora J. KOE 31 (Jano Köhler 1931) aj výrobcu keramiky RAKO

Výzdoba drevených prvkov

Drevené prvky na priečelí kaplnky v Lesoparku sú tiež inšpirované farebnou výzdobou krížovej cesty Dušana Jurkoviča na Hostýne. Po oprave kaplnky boli citlivo reštaurované.

Záver

Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie je síce malá, ale je to pekná sakrálna stavba, ktorá má zaujímavú históriu. Bola postavená z darov veriacich, nie zrovna v ľahkej dobe, ako spomienka obetiam prvej svetovej vojny, ktorí sú pochovaní na rôznych miestach bojov počas tej hroznej vojny. Nie je asi dedina, ktorá by nemala svojich padlých a namiesto hrobov na cintorínoch, kde sú pochovaní ich predkovia, sú postavané pamätníky, ale aj kaplnky obetiam vojny.

Mali by sme kaplnku pri prechádzke navštíviť a až pôjdeme okolo spomenúť si a pokloniť sa všetkým, ktorí sa zaslúžili o túto stavbu. Kaplnka je spomienka na obeť vojny, medzi ktorými je možno váš predok. Je to odkaz a ten si treba vážiť, ale aj sa starať, aby stavba bola stále pekná a udržiavaná.

Pramene z internetových zdrojov:

- [1] <http://www.tikzilina.eu/kaplnka-sedembolestnej-panny-marie-v-chrasti/>
- [2] <https://www.zilinskyvecernik.sk/clanok/kaplnka-v-lesoparku-chrast-je-dielom-vyznamnych-autorov-v-minulosti-sluzila-aj-na-sobase/10342/>
- [3] https://sk.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1an_Jurkovi%C4%8D
- [4] <https://www.vychodni-morava.cz/cil/181>
- [5] <https://www.youtube.com/watch?v=6XttPmFZss4>
- [6] https://cs.wikipedia.org/wiki/Jano_K%C3%B6hler
- [7] https://sk.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Eduard_Bedn%C3%A1rik
- [8] <https://cs.wikipedia.org/wiki/RAKO>
- [9] https://is.muni.cz/th/zrf0d/M._Hlaviznova_Bakalarska_diplomova_prace.pdf
- [10] <https://biblio.hiu.cas.cz/records/0e500398-48cc-44e0-8600-5ab13ea0eb3b?locale=cs>

- [11] <https://www.krajskkniznicazilina.sk/menu/sluz/region/prezentacie/REGosobnosti.pdf>
- [12] <https://zilina-gallery.sk/picture.php?/64084/category/1729>
- [13] https://sk.wikipedia.org/wiki/Aero_500
- [14] <https://zilina-gallery.sk/index.php?/category/784>
- [15] http://www.farnostvlcince.sk/?page_id=241
- [16] <https://zilina-gallery.sk/index.php?/category/454>
- [17] https://theses.cz/id/5ji4p9/Dreveniakov_Petra_Vybran_impulzy_z_diela_Filota_svtho_Fra.pdf
- [18] <http://www.janokoehler.cz/Jano-Koehler>